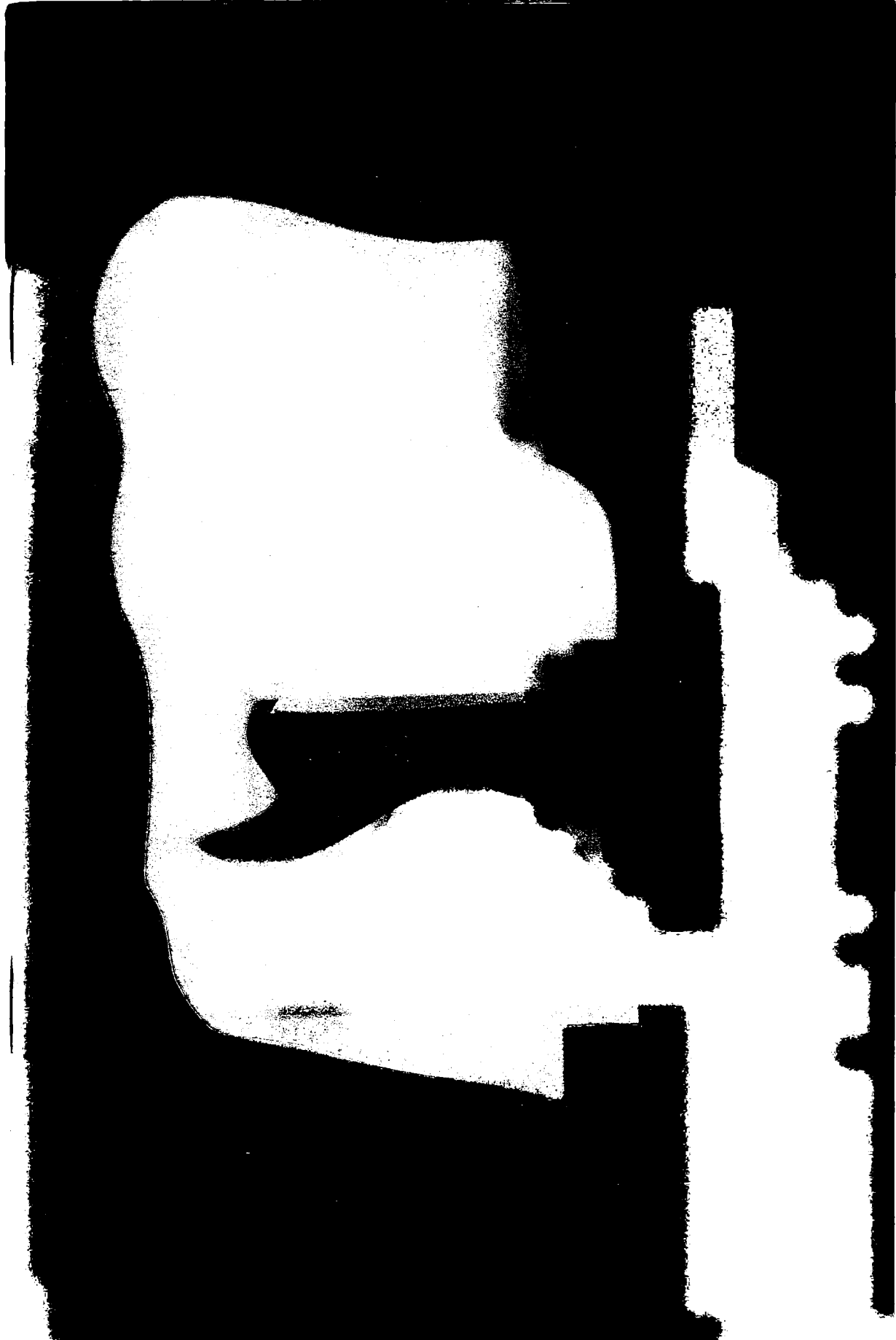
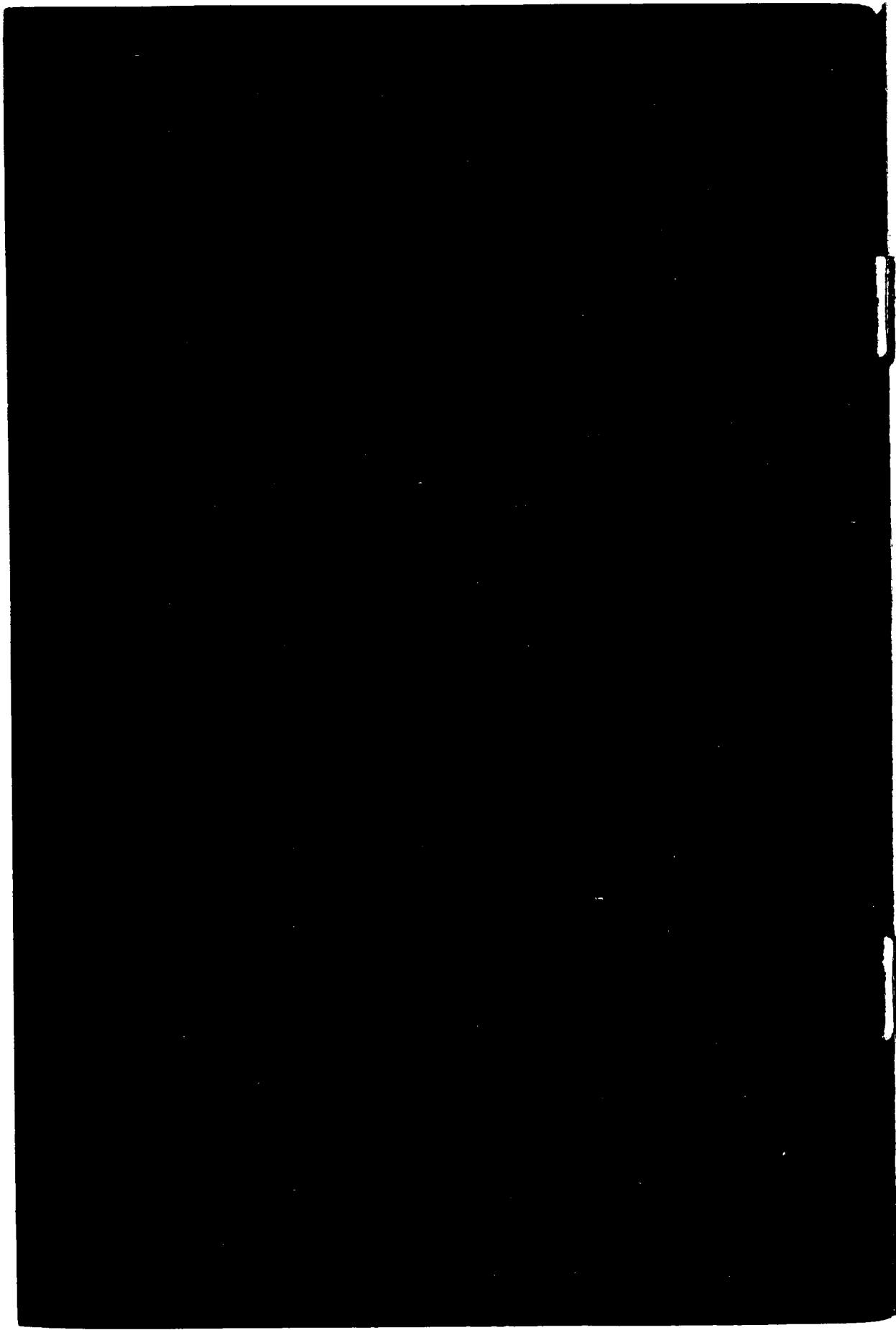
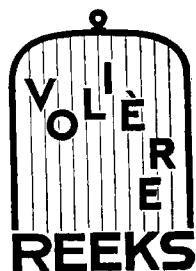

De Jong 214

Marten Drossaard
ter kennismaking

In agris occupatis

ONG 214

Terugblik

Hoe zongen goede mannen
de wordens-zoete zangen
van koelte voor 't verlangen
van allen.

Toen weefden hooge vrouwen
op zwevende getouwen
een hemel tot aanschouwen
van allen.

Ach, laat ik klein wegschuilen,
laat mij stil uithuilen
nu ze al dat mooie
kapot gooien.

Twée wegen

Een keten scherpe rotsen
en een vlakke zee beneden
in tevreden
klotsen.

Twée mannen: Een langs steilen kant
gaat opwaarts en de tweede
bleef beneden
op even zand.

De weg ging in ravijn en rots
teloor en met vermoeide schreden
keert weer beneden
de klimmer trotsch.

De ander, moeizaam ingehaald,
is oprecht verwonderd,
dat hem niet bewondert
die heeft gefaald.

Geboorte

I

Je was een woord:
Een lief woord, zorgzaam in de mond gevormd
en blij gehoord —

Verteederling —
zorgzaam vormde zij je tot een woord
in schemering —
een neveling,
nog schuw te zijn
een zinnenschijn,
waar die reeds van het menschenzijn
het wezen ving.

In schroom gedacht,
gebonden in een lied met eigen leven
en blij verwacht —

Een wijding
was ons dit verwachten —
reeds was het woord gebonden in een lied
met onze krachten
die lachten naar nabij verschiet
en duldden eene scheiding
niet
in haar gedachten.

Toen was er plots een fonkelsproeien,
een wijduit opwaaien van schrijnend vuur,
dat lichten deed in rossen schijn het uur
van scheuring en van openbloeien —

En schreiend ben je in onze hand gegleden
een levend lijfje —
een lossing van wat lang beleden —
bevend blijf je
rusten, losgedaan van al 't verleden.
Toen hebben wij ons in jouw hand gegeven,
die daar in sluimering begon te leven.

II

— Dat ik zóó blij zou zijn, dat had ik niet gedacht.
Die woorden, Rens, zij zingen lachend in mijn ooren
Zoo zoet en zuiver als alleen de liefde licht.
't Was Moeder die ze sprak nadat je was geboren.

Zij schalden in me na, dat welkom in je leven,
En zonder commentaar heb ik ze opgeschreven.

Zwervers nachtlid

naar Goethe

De luchten zijn tot stilte
gedoofd;
een zuchtje trilt in
't hoogste loof
we hooren 't nauw;
de vogelkens zwijgen, die zongen.
Wij ook, mijn jongen,
rusten nu gauw.

Spelen

kegelen

Hier smijt men vrij en ongewraakt
om mikkend uit te munten,
want wie de grootste kegel raakt,
die maakt de meeste punten.

bridge

Ik ben de klavertwee
Pardoef!
'k Doe mee
Hoezeel!
Klaver is troef.

schaken

Zwart juicht: — De koningin gewonnen! —
Maar wit zegt: — Niet te vlug.
Ik heb nog veel pionnen,
die halen haar wel terug. —

domino

'k Zie niet dan blank en een,
wat voel ik me bedrogen;
mij past geen enkele steen:
Ik heb veel te veel oogen.

ganzenbord

Wij zijn in de gevangenis
of in de put gestooten;
wie in de gunst der ganzen is,
die krijgt de pepernoten.

Amsterdam

In Amsterdam ben ik geboren en getoge,
heb ik gespeeld en liefgehad;
die bron van binne samme nimmer droge;
'k wil me bedrinken an die stad.

Mijn stad, ik heb je eenmaal toegeswore
een trouw, die nimmer teert of taant;
nu sit ik stil en eenzaam ingefrore
in koud en kil Grunneger laand.

Nu leef ik tussen de provinciale
— 't zijn beste lui, daarvan geen woord —
maar van 't geluk fan door de stad te dwale
daar hebbese nie fan gehoord.

En assik gaan langs dese groene soome
fan bos of blanke waterplas,
dan loop ik menigmaal opeens te droome
hoe toch het leven ginter was.

Orkestrionmusiek fervult de strate —
het liedje, dat sij altijd zong; —
ach, waarom, waarom heb ik jouw verlate!
Ferdoemd de dag, waarop ik fan je gong!

Ach Amsterdam, la mij maar stiekem singe,
je ferre half-miljoenste kind;
ferlore liefde laat sich nimmer dwinge;
me woord verwaait maar in de wind.

Maar eenmaal as me hare ruije
dan sie je me fandaar weerom.
La luije dan die klokke, laatse luije:
Daar is me soon, die wederkomt!

Mijn Amsterdam, ik saje nooit ferraje
soolang die kroon nog op de Westertoren praalt!
Ik hou fan jouw, van jouw alleen, versta je,
M'n mooie, rooie stad, waarbij geen ander haalt!

OVER ANGST EN BANGHEID

Angst en bangheid, angstig en bang — het zijn begrippen, die dicht bij elkander lijken te staan, zoo dicht, dat zij dikwijls door en voor elkaar gebruikt worden. Toch, bij iets nauwkeuriger beschouwing, springt al gauw in het oog, dat deze woorden elkander hier en daar niet dekken. Hoe meer wij trachten de begrippen helder en duidelijk te zien, ontdaan van alle vertroebeling door slordig taalgebruik, des te grooter blijkt het onderlinge verschil.

Het verschil in woordvorm leidt al direct in een bepaalde richting. „Bang” en „angst” zijn de stammen. „Bangheid” en „angstig” staan taalkundig op het tweede plan. Het zijn van de stamvormen afgeleide woorden.

Vaak gaat de vorming van het woord evenwijdig aan de vorming van het begrip.

De taal geeft hier dus een aanwijzing, dat het begrip „bang” de voorrang heeft bij het begrip „bangheid”. En inderdaad: „Bangheid” is de abstractie van een eigenschap — het bang zijn — die slechts wordt waargenomen aan iets anders. Bangheid is een door de rede gevormd begrip — een bang mensch is een waarneembare werkelijkheid.

Zou dan daarentegen de zelfstandigheid „angst” een meer onmiddellijke werkelijkheid weergeven dan het afgeleide adjectief „angstig”? Ja, ook hier volgt de taal ons bewustzijn. Wij beleven den angst als een werkelijkheid. Die werkelijkheid is nummer een, het subject staat er lijdend tegenover. Hij ondergaat iets, dat zich aan hem voltrekt. Hij ondergaat den angst — hij is beangst — hij is angstig.

Is bangheid dus de abstractie van een eigenschap, toegekend aan een wezen, dat bewustzijn heeft, angst is een zelfstandigheid, die door het bewustzijn ondergaan wordt.

Kunnen wij nu zeggen, dat bang zijn de kenmerkende eigenschap is van den mensch — om hierbij te blijven — die meer dan een ander angst ondergaat?

Zou dit zoo zijn, de onderscheiding ware taalkundig noodig maar voor de kennis van het bewustzijn van weinig belang. Maar het verschil ligt heel wat dieper.

De anecdote zegt, dat eens een jong officier, die aan de zijde van een veel ouderen meerdere in een kritiek gevecht was gemengd, opmerkte, dat zijn metgezel bleek werd en sidderde. Hij voegde hem smalend toe, of hij soms bang was, en kreeg tot antwoord: „Jonge vriend, als gij half zoo veel angst hadt als ik, waart ge al lang op de vlucht geslagen.”

Angst voelde deze oude generaal; ja, hij onderging mogelijk den hevigsten vorm van angst — den doodsangst — maar bang was hij niet — laat staan doodsbang. Ondanks zijn angst bleef hij trouw aan den plicht, die hem zei stand te houden. Zijn wilskracht was sterker dan het ondergane gevoel. Zijn houding getuigt daarom van zedelijke kracht, van moed.

Moed en angst zijn dan ook geen tegenstellingen.

Het tegengestelde van moed is bangheid.

Bangheid is een karaktereigenschap, die zedelijk te beoordeelen en steeds te veroordeelen is.

Angst ontsnapt aan ons oordeel gelijk zijn tegenpool: Hoop.

Angst brengt ons op het gebied van de oergevoelens, tot de verhouding tusschen mij en het mij omringende: Natuur, gemeenschap, God.

Angst onderga ik, voel ik als een macht, die mij de keel dichtknijpt (Latijn: ango), die dreigt mij te vernietigen, mijn redelijk denken, mijn persoonlijkheid uit elkaar te rukken. De angst tracht de eenheid van mijn bewustzijn te splijten. Ik kan waanzinnig gemaakt worden door den angst.

Tegen angst kan ik mij niet bewust verweeren. Plichtsgevoel — dat is zedelijkheid — kan angst niet overwinnen. Het kan alleen met den angst strijden om de heerschappij over de daden. De angst verdwijnt niet door inzet van zedelijke kracht maar door de werking van andere oermachten:

De Slaap kan door tijdelijke vernietiging van de aangevallen persoonlijkheid den angst uit haar drijven.

De Hoop kan met haar niet-redelijke kracht haar met gelijksoortige wapenen strijdenden tegenstander verslaan.

En ook kan de angst opgenomen worden, versmelten en wegsmelten in de macht van het Geloof — het oer-gevoel, dat mogelijk daarom voor ons begrip het dichtste bij den angst staat, omdat deze in werkelijkheid een deelgevoel ervan is. Dit laatste is dus eigenlijk niet een overwonnen worden van de eene macht door de andere. Slechts de vernielende werking wordt opgeheven. De angst wordt in zijn werking ontkracht, daar zij door den mensch nu gekend wordt als een der wijzen van inwerking van het eeuwige op zijn persoonlijkheid: De angst wordt tot Godsvrees.

Hoever zijn wij nu niet afgeraakt van ons tweede begrip, de bangheid!

Wij hebben gezien: De door angst gekwelde generaal was niet bang. Dit heeft een prijzende zedelijke beteekenis, want bangheid is een karaktereigenschap veroordeelenswaard.

Bangheid is gebrek aan moed, geneigdheid tot het laten overwegen van zucht naar lijfsbehoud boven gevaarlijke plichtsbetrachting. De bangerds, de bangerikken en de bangelingen, zij, die bang zijn hun handen te branden (aan koud water dikwijls) of die bang voor hun hachje zijn, zij hebben onze sympathie niet en in overmoedige feeststemming zingen we: Wij zijn niet bang.

Gelijk alle zedelijke fouten vormt bangheid een maatschappelijk kwaad.

Het zijn de bangers, die het eerst wijken voor onrechtvaardig geweld, daardoor de minder bangers meedrekken en een handvol moedigen zodoende alleen laten strijden voor een zaak, waarvan ook zij de rechtvaardigheid erkennen.

De bangers kennen geen trouw, want deze eischt inzet van eigen persoon met gevaar zichzelf te benadeelen.

De bangers staan elke vooruitgang in den weg, want iedere verandering is nog geen verbetering, zeggen zij.

De bangers — en wie van ons durft te zeggen, dat hij van bangheid vrij is! — vormen de groote massa van handlangers der enkele kwaadwillenden. Zij zijn het, die in bepaalde tijden het kwade doen winnen op alle fronten — totdat de kansen keeren . . . .

En dan zijn het wederom de bangers, die verschrikkelijk zijn in hun wraak. Zij, die gebeefd hebben, dat de thans overwonnen vijand hen persoonlijk te na zou komen, kennen de grootmoedigheid van den overwinnaar niet. Zij zullen trappen en nogmaals trappen, niet uit verontwaardiging over het gepleegde onrecht, maar omdat zij slechts voor een lijk niet bang meer zijn (daar zijn zij te verstandig voor) en bovendien — een minder geestdriftig trappen zou hen eens ten kwade geduid kunnen worden.

Zoo bestendigt de bange het kwaad en de haat en vermeerdert het onrecht door onrecht er aan toe te voegen.

Ja, erger is bangheid nog dan lafheid, want lafheid is zich tenminste bewust een ondeugd te zijn, zij althans kan tot handelen leiden, zij zondigt en kan tot inkeer komen. Bangheid is zich niet als ondeugd bewust, leidt niet tot handelen, niet tot zondigen, niet tot inkeer: Zij leidt voor den enkeling tot niets, voor

de samenleving tot vernietiging.

Bangheid — dat wordt ook genoemd: Vreesachtigheid.
Angst bracht ik in verband met Godsvrees.

Is vrees soms de schakel tusschen angst en bangheid?

Vrees mist al het beklemmende van den angst. Zij is een erkende en goedgekeurde instelling tegenover het vreeswekkende, dat niet is het angstaanjagende, omdat het opgevangen en verwerkt kan worden door het redelijke vermogen. Voor het gevreesde kan ik mij in acht nemen, het contact ermee kan ik vermijden, zelf kan ik mijn plaats er tegenover bepalen: Eerst wanneer het gevreesde werkelijkheid wordt, word ik werkelijk erdoor bedreigd.

Vrees kent precies de reden van haar bestaan. Zij heeft betrekking op een nauwkeurig gekende veroorzaking. Het huiveringwekkende van den angst ligt mede in zijn onbepaaldheid.

Vrees beheerscht ik. Wij praten vrijelijk met elkaar over wat wij vreezen en wat voor maatregelen wij in verband daarmee denken te nemen. „Ik vrees het ergste”, zeggen wij daarbij in volle gemoedsrust.

Rust — berusting — kan met vrees samengaan. Hij die vreest is zich bewust de mindere te zijn van het gevreesde, tegen het gevreesde niet op te kunnen: Welnu, hij legt zich daar bij neer, schikt zich in het onvermijdelijke.

Zoo kan het vreezen in plaats van angst doormaken een bewijs zijn van kracht, van hechtheid van de persoonlijkheid. Voor den een is dan vreeswekkend, wat voor den ander angstaanjagend is.

Maar ook kan vreezen, het zich bedreigd voelen door iets vreeswekkends, zwakheid bewijzen, wanneer namelijk de bedreiging zoodanig is, dat een krachtige zelfstandigheid ertegen is opgewassen en noch angst noch vrees ervoor gevoelt. Dit kan zijn oorzaak vinden in

een inzicht in eigen uitzonderlijke zwakheid van lichaam of van geestelijke vermogens maar ook kan het grond zijn in zwakheid van wil, gebrek aan moed: Dan vindt de vrees haar voedingsbodem in de vreesachtigheid. Hier zijn wij weer bij de bangheid aangeland.

Het wil niet van mij af, dat bangheid een product is van te verstandelijke levensbeschouwing.

Zij wordt geleid door een voortdurend streven naar het eigen behoud. De verstandige redeneering is haar meest geliefde schuilkleed. De spontane daad is haar onbekend. Iedere opwelling wordt onderdrukt tot de voor- en nadeelen der uitvoering tegen elkaar zijn afgewogen en is dan meest zoodanig verzwakt, dat de uitvoering reeds uit hoofde van krachteloosheid achterwege blijft.

De bangheid heeft het verstand noodig, daar zij bang is om naakt zich te vertoonen.

Den dieren ontbreekt met het verstand de bangheid.

Bij kinderen en bij primitieven zal meer angst dan bangheid voorkomen. Onze tijd kent onder de volwassen cultuurmenschen meer bangheid dan angst. Het verstandelijke leven, dat de bangheid stimuleert, heeft den angst verzwakt. Verstand is bang voor den angst, die zijn rust en berekening stoort.

Slechts schijnbaar spreek ik hier mijzelf tegen. Ik zei immers, dat angst slechts door andere oermachten overwonnen kon worden? Inderdaad kan in den individu ontstane angst niet door het verstand bedwongen worden. Maar wel beperkt de verstandelijke levenshouding het optreden van angstondervinding. In hevige crises zal deze nog steeds voorkomen maar uit het gewone leven is de angst gebannen.

Angst heeft als voedingsbodem een instelling van contact tusschen den individu en het ongrijpbare mysterie van leven en wereld. Slechts op dezen bodem

kan een oergevoel groeien. Hoe meer dus de enkeling zich als zelfstandige eenheid stelt tegenover het hem omringende, dat hij slechts kent om het te benutten, des te minder zal hij het gegrepen zijn kennen, het ondergaan van een contact, dat hem wordt opgelegd. Hij die zijn wereld begrijpt en beheerscht wordt niet meer door zijn wereld gegrepen.

Slechts in momenten van uiterste verwarring zal hij de gewaarwording hebben overwonnen te zijn en zal de angst bezit van hem nemen. De uitwerking, die deze op hem heeft, zal dan heviger zijn dan bij hen, tot wie de angst zich vrijer doordrong. Immers: Zoo vreemd als hem de angst was, even vreemd zijn hem thans de wijzen van bevrijding ervan. Verstandelijk inzicht geeft hier geen baat en slechts verdooving rest, tenzij dezelfde ontreddering, die den angst nabij heeft gelokt ook andere oermachten als hoop en geloof oproept: Nood leert bidden.

Wij zien dus, dat de levensvoorwaarden van angst en bangheid geheel verschillend zijn.

Ook de uitwerking loopt geheel uiteen: Bangheid bevordert al wat den enkelen mensch scheidt van zijn wereld — van natuur, van gemeenschap, van God. Angst is aanraking van den mensch door de wereld en kan zich ontwikkelen tot een bewustzijn van verbondenheid in een buigen voor mysterie.

Geen leven verdient dien naam, wanneer het den angst niet kent.

Geen leeft waarlijk, zoolang de bangheid hem leidt.

Colophon

Deze bundel werd gedrukt in April 1944 als nummer drie van de Voliërereeks in een oplage van 110 exemplaren, welke niet in den handel komen. De exemplaren worden genummerd 1-10 en 11-110. Die van 1-10 zijn gesigneerd door den schrijver.

Dit is No. ~~43~~

